

ОСОБИСТІСНИЙ СВІТ ЯК ОНТОФЕНОМЕНАЛЬНА ДІЙСНІСТЬ (ДО КАТЕГОРІЙНОГО АНАЛІЗУ ГЕОРГІЯ БАЛЛА)

Анатолій А. ФУРМАН

УДК 159.923.3

Anatolii A. Furman
**PERSONAL WORLD AS AN ONTOPHENOMENAL REALITY
(TO THE CATEGORICAL ANALYSIS OF HEORHIY BALL)**

Актуальність теми дослідження та постановка проблеми. Усвідомлення власного Я становить екзистенційне осереддя *особистісного буття*, котре охоплює феноменально оприявлені й ноуменально неозорі горизонти існування людського. Й у цій визначальній функціональній ролі саме усуб'єктнений засвіт особистісної буттєвості спричиняє перманентний рух-поступ людини до повномірного життєреалізування. Так, особистісно екзистенційована людина у процесі активної цілеспрямованої діяльності перетворює природу на часопростір свого буття, який, з одного боку, забезпечує її ковітальність, а з іншого – руйнує природне середовище, створюючи загрозу власному існуванню.

Світ – це безмежна кількість макрокосмів і воднораз цілісна система, що розвивається в діалектичній єдності природи і людини, котра його пізнає, переображує й конструює на свій лад. Навколишня дійсність відображається нею через призму персональних інтересів, уподобань, цілей, завдяки чому сама особа стає здатною конструювати довкілля відповідно до власних потягів, комплексів, мотивів, бажань, вірувань, переконань. Загальне бачення картини чи образу дійсності постає у її свідомості як індивідуальна система уявлень чи психічних моделей, тобто як *особистісний світ*, що є тією спричинювальною силою, котра скеровує суб'єкта індивідуального буття до найвищих обріїв його персонального зростання та людського самоздійснення.

Істотно збагатити й одночасно деталізувати ці наші концептуальні позиції в осмисленні

буттєвих витоків і феноменальних оприявнень особистісного світу людини дає змогу розроблений в останні двадцять років Г.О. Баллом *раціогуманістичний підхід у психології* (див. [4], [5], [9], [10], [11]), який вирізняється зпоміж аналогічних інтелектуальних засобів принаймні кількома здобутками:

а) обґрунтованістю методологічних засновків, що стосуються постнекласичної раціональності та упрозорюють її пояснювальну і прогностичну евристичність;

б) категорійною доладністю і логіко-змістовою вишуканістю діалектики чотирьох глобальних понять (“раціоналізм”, “гуманізм”, “культура”, “особистість”) та похідних від них психологічних понять-термінів;

в) міждисциплінарністю як соціогуманітарного пізнання, що сягає вершин зрілого філософування, так і численних психологічних досліджень складносистемного упредметнення (адаптації і творчості, особистісних свобод і надійності, гуманізації і діалогізації освіти та ін.);

г) інтегративністю здобутого психологічного знання, що не лише долає розмежування теоретичних і прикладних досліджень, а й згармонізовує природничо-наукову і гуманітарну методологічні напрями у пізнанні людської психіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значну увагу постанові особистісного світу як філософського та психологічного конструкту приділяли К.О. Абульханова-Славська, Б.Г. Ананьєв, М.О. Бердяєв, Г.О. Балл, Ф.Ю. Василіук, Е. Гусерль, О.В. Завгородня, М.К. Мардаршвілі, В.В. Рибалка, В.А. Роме-

нець, Т.М. Титаренко, А.В. Фурман, В.Е. Чудновський. Співіснування матеріальної та духовної субстанцій, на думку Р. Декарта, оприявнюється в людському естві як наріжному засновку світобудови. Натомість І. Кант стверджує, що суб'єктивне волевиявлення особи продукує свободу творення довколишньої дійсності через окремих моральний світ. Відомо також, що Г. Гегель ототожнював самосвідомість людини з окремим духовним началом, тоді як перші емпіричні пошукування принципів організації внутрішнього світу особистості здійснені Е. Гусерлем. Значно пізніше у часовому вимірі, на переконання Б.Г. Ананьєва, саме особистісний світ відіграє провідну роль у становленні індивідуальності. Починаючи із 50-х років ХХ століття, дослідження тенденцій особистісної самореалізації знайшли своє відображення у таких складноорганізованих системах, як “ціннісно налаштована особистість” Г.О. Балла, “потреба самоактуалізації” А.Г. Маслоу, “смыслова реальність і сенс життя” В.Е. Чудновського, “життєві світи” Ф.Ю. Василюка, “типологія індивідуального життя” О.О. Кроніка, “стратегії життя” К.О. Абульханової-Славської, “багатовимірний світ людини” О.Г. Асмолова, “динамічні смислові системи” Д.О. Леонтьєва та ін.

Однак на сьогодні психологічною наукою не повною мірою виявлено систему супідрядних компонентів особистісного світу як цілісного утворення, залишається невирішеною проблема синергійного розгляду взаємозв'язку і взаємовпливу особистісних складових людини у постанні її духовного і культурного саморозвитку. На переконання Г.О. Балла (див. детально [4–12]), особистість у вимірах індивідуально зорієнтованого модусу людського самозреалізування розлого пояснюється методологічними засобами *інтегративно-особистісного підходу* в психології, котрий передбачає якнайповніше й найбільш органічне (відповідно до притаманних особистості ресурсів) її входження в культуру та її збагачення, причому не лише як носія, а й як суб'єкта і творця останньої.

Мета статті: здійснення методологічно виваженої психологічної рефлексії особистісного світу як онтофеноменальної даності і теоретичного конструкту, у тому числі й спираючись на категорійні визначення і методологічні підходи у психології, запропоновані Георгієм Баллом.

Завдання дослідження: аналітично окреслити генезу особистісного світу в контексті ін-

тегративно-особистісного підходу у психології; розмежувати онтичні форми вияву персоніфікованого буття і внутрішні детермінанти індивідуального психокультурного досвіду особи; виявити атрибутивні характеристики, сутність і специфіку функціонування особистісного світу як чинника самовдосконалення природи людини.

Виклад основного матеріалу. Поняття “світ” в історичному узмістовленні першочергово пов'язане з виокремленням людини з навколишньої дійсності. Опосередкування життєдіяльності людей соціальними стосунками зумовило становлення суспільства як окремої субстанційної цілісності, де світ постає водночас зовнішнім чинником і безпосереднім простором формовияву цієї системи відносин. Категорія “світ” у філософському тлумаченні утворює смислове ядро світогляду, тому закономірно увібрала в себе уявлення про граничні для людини основи сущого. Світ – це глобальна синергійна система, котра розвивається в діалектичній єдності природи і суспільства, об'єктивного і суб'єктивного, речей і слів (М. Фуко), це конкретне за часовим перебігом і водночас універсальне за неозорою предметністю буття, у якому особа самовизначається як суб'єкт життєдіяльності і як творець своєї самості. Категорійна визначеність світу полягає насамперед у його фундаментальних властивостях: цілісності, саморозвитковості, впорядкованості, подієвості, циклічності та ін. У найбільш загальному вигляді поняття “світ” слушно тлумачити як сукупну реальність у всьому розмаїтті її формовиявів, яка перебуває у тотальному взаємозв'язку всіх явних і прихованих явищ, процесів, станів, тенденцій, метаморфоз [26, с. 59–60].

Світ у філософсько-світоглядному розумінні визначає межі абсолютності явищ універсуму, що мислиться як проекція усіх можливих світів на нескінченну реальність. Та якщо у тлумаченні поняття-уявлення зовнішнього світу немає ніяких особливих труднощів, то в судженнях про внутрішній, власне психодуховний, світ людини споглядається чимало суперечностей, неузгоджень, таємниць. Як логічна категорія світ – це розлоге місце в значеннєво-смысловій мозаїці мислення, куди поміщається ідеально творена людина, творена онтологічна картина й свідомо організована як світоглядна картина універсалія. Як саме таке поціноване місце особистісний світ замкнутий у собі, самодостатній,

цілісний і відокремлений від інших світів, хоча й відкритий до сторонніх (соціальних) впливів, тоді як універсалія – це актуально охопчена й осягнена розумом подією упередметнена стихія буття й одночасно ситуаційно локалізована присутність людини у Всесвіті (див. [32]).

В античних філософських уявленнях світ розглядається передусім як збалансований лад природи, де людина – це істота, яка перебуває в неподільному зв'язку з ним. Представники матеріалізму вважали основою світу речове, матеріальне першоджерело. В ідеалістичному напрямі, навпаки, першоосновою світу визнавалося певне духовне начало, ідеальна сутність, або Бог як світовий розум чи Абсолют. Платон розрізняв два світи: ідей і речей, щоправда, приписував одному з них справжнє існування, повертаючись тим самим до єдиного дійсного світу. В розмірковувальній традиції Демокріта особистісний засвіт вважався певною мірою продовженням, відтворенням дійсного (реального) світу, його копією, відфільтрованою сприйняттям і видозміненою відповідно до цілей і завдань життєвих потреб і зусиль конкретної людини [33].

Проблема співвідношення віри і розуму як способів осягнення божественності світу, розв'язувалася філософами Середньовіччя. Представники реалізму стверджували, що загальне (універсальне) існує як онтологічно самостійна реальність, котра й утворює самостійний світ духовних ідеальних сутностей, які наявні в конкретних об'єктах і поза ними. Номіналісти сповідували протилежні погляди, вважаючи, що існують лише окремі предмети, конкретні речі. Загальне ж розміщене тільки у словах людини – ноуменах, тобто в умоглядних поняттях. Гуманістичний світогляд, притаманний епосі Відродження, ґрунтувався на пантеїстичних концепціях, що обстоювали, як відомо, єдність Бога і природи [26].

Філософські та природничо-наукові ідеї здобули своє логічне пояснення у теоріях Р. Декарта і Б. Спінози про субстанції, що тлумачаться як граничні основи світу, а їх розмаїття й трансформації є лише виявом єдиного цілого. В основі філософувань Б. Спінози споглядається наскрізна ідея про загальний взаємозв'язок, взаємодію всіх явищ у світі, адже субстанція самодетермінована у своєму розвитку, себто становить причину самої себе (*causa sui*), ототожнюється ним із природою, духом і Богом, які нескінченні у просторі та

вічні у часі. Р. Декарт пояснює світ як співіснування двох субстанцій – матеріальної і духовної, котрим властиві протяжність і мислення співвідносно. Раціональним синтезом філософських і природничих уявлень про світ слід вважати методологічну концепцію І. Ньютона, за якою будь-яке буття (природи чи людини) – це існування Всесвіту як просторово-часової реальності, що функціонує за законами механіки [2].

Універсальна концепція розвитку світу з'являється в німецькій класичній філософії. Ф. Шеллінґ пояснює світ через перманентний розвиток, що проходить три стадії: природа, суспільство, самосвідомість людини. Мислитель асоціює свободу зі світом мистецтва та інтуїцією. При цьому рушійною силою розвитку є єдність і боротьба протилежностей, тобто взаємодія і взаємопроникнення полярних начал. Буття людини, на думку І. Канта, відокремлюється від буття природи, де все закономірно, причинно зумовлено і немислиме без свободи, яка й виокремлюється в окремий світ – моральний або духовний. Відомий філософ формулює моральний закон (категоричний імператив), функціонування якого неможливе без свободи суб'єкта і рівності з іншими представниками людства у можливостях власної особистісної реалізації. Г. Гегель, розвиваючи й абсолютизуючи ідеалістські канони, світом свободи вважав пізнавальну діяльність, самосвідомість людини. Примітно, що німецька філософія досліджує духовний світ як відносно самостійну реальність, коли чітко розмежовуються індивідуальний і суспільний плани функціонування свідомості [33].

Сучасні уявлення про світ знаходять своє вираження через низку понять – “матерія”, “рух”, “розвиток”, “діалектика”, “свідомість”, “людина”, “діяльність”, “суспільство”, “культура” та ін. Вперше до емпіричного дослідження особистісного світу звернувся німецький філософ, засновник феноменології Е. Гусерль, котрий убачав у цьому понятійному утворенні основу для формування нового способу філософського мислення, особливу підструктуру чи системну цілісність існування всіх особистісних психічних рис і властивостей [14]. К. Поппер запропонував потрібний поділ усього суцього на самостійно існуючі світи – природи, соціальності і знань, останній з яких цікавив його найбільше [32, с. 87].

В концепції системного пізнання людини відомого радянського психолога Б.Г. Ананьєва

провідну роль у становленні індивідуальності як саморегулювальної системи відіграє особистісний (внутрішній) світ, що охоплює її самосвідомість, оригінальну сув'язь ціннісних орієнтацій, комплекси життєвих планів і домагань, особистих переконань, суб'єктивно організовані образи і персоніфіковані концепти. Саме у внутрішньому світі інтегруються всі враження особи від прожитого відтинку часу, узагальнюються й систематизуються переживання, оцінюються поведінкові реакції та рефлексуються власні вчинки, втрати і здобутки на життєвому шляху. В ньому концентруються оцінкові судження, передбачувані результати та реальні досягнення особистості як суб'єкта діяльності в кожен момент повсякдення [2].

Виховими засновками у доробках сучасної гуманістичної та екзистенційної психології є центрація на особистості як на осередді духовного першопочатку людини, котрий, головно завдяки соціалізації й окультуренню, поширюється і збагачує увесь її внутрішній світ. Для методологічно коректного психологічного тлумачення особистості найбільш актуальним видається *інтегративно-особистісний підхід Г.О. Балла*, за котрим у психіці людини осідає культура довкільного суспільного загалу, яка й формує в ній названу системну якість. Висвітлюючи зазначений підхід, передусім слід констатувати дедалі ширше визнання визначальної ролі *категорії культури* як сукупності невід'ємних, атрибутивних характеристик самої людини у постанні її як особистості. При цьому психологічне узмістовлення сутнісних ознак культури відбувається двома каналами – через *аксіологічний* та *онтологічний* аспекти пізнання. Якщо перший визнає культурою лише те, що має позитивну цінність (суголосну з особистісними ідеалами), то другий передбачає розгляд культури як *особливої форми буття* у її безпосередній *онтофеноменальній даності*. В найширшому сенсі Г.О. Балл цілком аргументовано трактує культуру як сукупність тих засобів і рис-якостей існування й діяльності людських істот, спільнот і людства в цілому, які забезпечують дві функції – ментальної пам'яті та суспільно значущих форм учинення [6, с. 33].

Стрімкі цивілізаційні зрушення, котрі докорінно змінюють життя людей і ставлять перед ними дедалі більші вимоги, підвищення ролі людського фактору в суспільних процесах стали підставою для численних ініціатив щодо

запровадження особистісного підходу в різних дисциплінарних розгалуженнях психологічної науки. Проте, навіть за визнання вищезгаданої широкої інтерпретації, сутнісний зміст поняття “особистість” тлумачиться науковцями по-різному. Знаний український психолог Г.О. Балл трактує особистість як “системну якість людського індивіда, котра забезпечує його здатність бути відносно автономним та індивідуально своєрідним *суб'єктом культури*, що інтерпретується автором як система засобів реалізації репродуктивно-нормативної та діалогічно-творчої функцій...” [2, с. 43]. До того ж будь-які властивості особистості, які слугують засобами-ресурсами реалізації нею вказаних функцій суб'єкта культури (інакше кажучи, власне особистісних функцій), можна вважати її структурними компонентами як системної психокультурної якості (див. [7–8], [17], [30]).

Специфічний вияв знаходить *категорія особистості* у сферах філософських, культурологічних і психологічних теорій, у яких розрізняється три головні порівневі типи соціалізованого людського ества: індивіда як спадкоємця архаїчної та стародавньої людини з її родоцентричною і міфоритуальною картиною світу; паліата як людини “маніхейського” (пророчого) типу ментальності та як відповідної стадії духовної зрілості; особистості – гранично самодостатнього і самоактивного індивідуального суб'єкта життєдіяльності. Як зазначає Г.О. Балл: “родовий індивід не здогадувався про свою суб'єктність..., ...паліат живе у вічному середньовіччі з нестримною жагою боротьби зі Світовим Злом, лише особистість повною мірою усвідомлює свою суб'єктність (рефлексує власний внутрішній світ) і, зокрема, свою відповідальність не тільки за виконання дій під час руху-поступу до певних життєвих звершень, а й за свідомий, зважений вибір самого шляху” [6, с. 31].

Особистісний світ людини – це також результат духовної проекції її власного Я у повсякдення суспільного існування, найбільш еволюційним наслідком якого є *життєтворення*. Його специфіка не лише зумовлена сприйняттям, відтворенням і збереженням власної автентичності в умовах і процесах буття конкретної людини як індивідуальності та універсуму, а й примноженням ресурсів і спроможностей на останніх (вищих) рівнях її синергійного екзистенціювання. Реалізація даного спектру функціонального призначення

особистісного світу як специфічного досвіду життєздійснення уможливорюється принаймні чотирма етапами *духовного самопроекування*. Перший – планування (прогноз) життєвих ситуацій, який полягає в уможлядній перспективі зреалізування потреб життєдіяльності, продукуванні онтичних смислів, що стають системотвірними чинниками власне людського світу. Другий – пряме персоніфіковане мотивування, тобто проектування мисленнєво окреслених життєвих смислів, які постають особистісними взірцями, критеріальним мірилом бажаного – очікуваними результатами діяльності й учинення у зв'язку із зовнішніми (в тому числі соціальними) умовами [13]. Третє – безпосереднє діяння або вчинок, тобто уособлене в актах співвіднесення власного Я зі світом з урахуванням вартісного спрямування як власної свідомості, так і особливостей та норм культурного оточення. Четвертий – рефлексія як усвідомлення власних думок, переживань, намірів і як досягнення прогностичності наслідків діяльності [31]. Причому рефлексія має своєрідне відлуння: це унікальна здатність до самовідображення психікою самої себе, результатом якої є виникнення й утвердження в особистісному світі феномену *самосвідомості*. Саме завдяки рефлексії людина спроможна осмислено, цілеспрямовано регулювати й навіть керувати всіма іншими психічними процесами, контролювати і скеровувати їх у русло особистісної гармонізації й самовдосконалення.

У напрацюваннях гуманістичної етики Е. Фромма зазначається, що метою людського життя є розгортання потенціалу людини згідно із законами її природи; окрім того, вивільнення внутрішніх ресурсів суб'єкта життєтворення вказує на можливість їх повномірного розкриття, що, своєю чергою, ініціює самодетермінацію і саморозвиток особистості, практично реалізує ймовірність досягнення нею вищих рівнів внутрішньої свободи та духовності як квінтесенції самотворення [25, с. 384]. Суголосними в даному аспекті є ідеї Т.М. Титаренко про те, що людина розбудовує свій життєвий (особистісний) світ, оприлюднюючи, оголюючи, розгортаючи на поверхні буденності свої цінності й уподобання, інтереси і потреби, а внутрішній світ постає скоріше ціннісним засвітом, що уможливорює її самоактуалізацію і самовияви, саморозвиток і самовдосконалення (див. [24]).

Змістонаповнення особистісного світу постає у свідомості людини через канали смисло-

наслідування і смислопродукування, які переважно ототожнюються із значеннєвими, вартісними уподобаннями особи, її тлумаченням важливості і пріоритетності зреалізування життєвих домагань. Смисли вживаються особистістю як засоби визначення власної позиції стосовно всіх життєво важливих явищ і значущих подій у світі, причому ці позиції не тільки інтелектуальні (теоретичні), а й практично-діяльні, учинкові. В їх основі знаходяться конкретні установки щодо оцінки довколишніх подій, обрання життєвих планів, вартостей, цілей і способів життєдіяльності, вибору чітких засобів і форм поведінки у конкретній ситуації буття [3]. Ось чому вони мають яскраво виражений особистісний відтінок й концептуально обґрунтовані О.М. Леонтєвим як *особистісні смисли* (див. [16]).

Засоби регулювання соціальної активності (дій, поведінки, вчинків) людини, за Г.О Баллом, завжди співвідносяться з нормами і цінностями, які пропагує конкретне суспільне доквілля. З усього розмаїття цих норм варто виділити три їх основні типи, які першочергово відрізняються ступенем експліцитності та повноти представленості в культурі. Перший тип – це норми права, що регулюються громадськими та державними інститутами. Другий – норми соціальної моралі, котрі охоплюють панівні в рамках тієї чи іншої спільноти уявлення громади про обов'язкові вимоги до поведінки людей; оскільки особа одночасно орієнтується на різні референтні для неї угруповання, в яких вона задіяна на роботі чи дозвіллі, то закономірно перебуває під впливом різних систем моральних норм, котрі нерідко багато в чому суперечать одна одній. Третій тип – норми особистісної моральності, котрі можна охарактеризувати як систему індивідуалізованих і водночас синергійно втілених (притаманних культурі конкретної спільноти) загальнолюдських, особливих (етнічних, професійних тощо) та індивідуальних (особистісних) модусів – принципів-засновків регулювання соціальної активності та вчинків. Впливаючи на свідомість і поведінку людей, норми вказаних типів тісно взаємопов'язані й опосередковують функціонування одна одної. Для успішного регулювання й, відповідно, саморегулювання діяльності та вчинення, яке дає особистісно-розвивальний ефект, потрібна згармонізована система норм (передусім особистісних), до якої входили б приписи й імперативи всіх трьох типів, що-

найперше суб'єктно прийнятті норми-стандарту, норми-ідеали і норми індивідуального прогресу. Ажде ціннісно налаштована соціальна поведінка можлива лише за наявності в особистісному засвіті тих ідеалів і цінностей, у яких знаходять конкретизацію значення і смисли людського буття [10, с. 13–15].

Суб'єкт особистісного формату життя свідомо вибудовує своє повсякдення, керуючись власним розумінням бажаного й належного. У підвалинах цього усвідомлення знаходиться *світогляд*, що, своєю чергою, визначає горизонт холистичного бачення людиною дійсності. Специфіка світогляду (тобто індивідуальної картини світу) розкривається через визначення (осягнення) життєвої позиції особи, свідоме впорядкування її духовно-практичного аспекту стосунків і взаємодій з дійсністю, суб'єктивно зорієнтовану систему поглядів, яка ґрунтується на знаннях, досвіді, переконаннях і має феноменальне підтвердження у її психокультурних надбаннях. Інтегруючись у саму особистість, постаючи загальним орієнтиром у її житті та регулятивним чинником її фактичної поведінки, світогляд як ціннісне налаштування особи визначає обрії розуміння й оцінки нею найважливіших явищ як суспільного життя, так і власного, індивідуального [6].

Саме особливостями суб'єктності, переживань, функціонуванням ціннісної свідомості і можливостями розуму (здібностями) пояснюється ідея існування глобальної надіндивідуальної, себто надбіологічної, сфери людського буття – *особистісного світу*. Цей фундаментальний концепт розкривається Е. Гусерлем у завершальній прижиттєвій праці – “Криза європейських наук і трансцендентальна феноменологія”. Мислитель уводить у філософський дискурс поняття “життєвий світ”, яким окреслює світобудову людських значущостей, горизонт суб'єктних потреб, цілей, домагань, утілюваних у тій чи іншій формі у предметах, реаліях і зв'язках особи з безпосереднім довкіллям і культурними надбаннями суспільства в цілому. Життєвий світ – це універсум інтерсуб'єктних смислів, відносин, апріорних стосовно розмаїття свідомих, зокрема філософських та наукових, упредметнень людської діяльності й мислення [14].

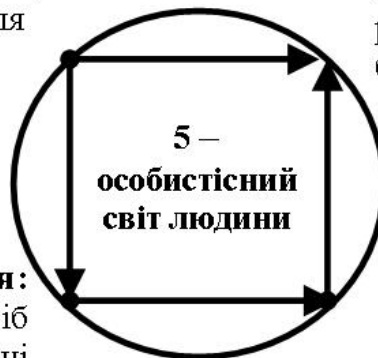
Понятійні горизонти особистісного світу й світогляду багато в чому схожі, хоча закономірно мають певні семантичні розбіжності. Світогляд – це сукупність поглядів і переконань, оцінок і норм, ідеалів і принципів, які

визначають ставлення людини до світу і регулюють її поведінку у повсякденному житті. Особистісний світ є складним психодуховним інтегральним утворенням, яке не тільки окреслює індивідуальний підхід до сприйняття довкілля, а й спонукає людину до виокремлення себе як *суб'єкта* навколишньої *дійсності*, до вироблення самісного способу бачення і розуміння власних життєтворчих можливостей, до осягнення буттєвих ресурсів [13]. Характер уявлень про дійсність (світогляд) сприяє постановці та конкретизації цілей, після відрефлексування яких систематизуються життєві плани, породжуючи особистісний світ – узагальнену світоглядну картину, котра містить не тільки вчинкову складову, а й організована за вчинковим принципом, а відтак може бути пояснена логіко-канонічною структурою вчинку [17], [18], [19], [21] та принципами, закономірностями і нормативами циклічно-вчинкового підходу [27–29], [32]. Тож в особистісному світі органічно поєднуються знання і переконання, розум і віра, емоційне й інтелектуальне, цінності і норми, світовідчуття і світосприйняття, світорозуміння і світоперетворення, індивідуальне і суспільне, феноменальне і ноуменальне, матеріальне і духовне. Тобто особистісний світ людини – це не тільки зміст, а ще й спосіб усвідомлення дійсності та система спонук, принципів життя, що визначають характер діяльності з подальшою рефлексією вчинків і корекцією цільових домагань та цінностей [10, с. 8].

У своїх методологічно центрованих працях Г.О. Балл звертається до етико-психологічних проблем, пов'язаних із ціннісними колізіями (тобто суперечностями, у змісті яких істотна роль належить обраним і сповідуваним вартостям суб'єкта), та психологічним детермінантам здолання цих неузгодженостей шляхом обрання моральних орієнтирів життєдіяльності. Онтофеноменальна дійсність особистісного світу забезпечує усвідомлення, переживання і реалізацію людиною вартостей, які постають для неї атрибутами власного Я та відіграють істотну роль у становленні, розвитку й реалізації сенсу життя [10, с. 16]. Загалом *осенсовування* людського життя – процес внутрішньо безперервний, соціально відкритий, глибоко персоніфікований, здійснюється за участю раціонального осягнення світу й організується у формах сенсовідчуття, сенсорозуміння, смислопродукування і смислотворення. Скажімо, “якщо смисли, на переконання Л.М. Са-

1 – світовідчуття: безпосередні переживання, оцінка дійсності, емоційне забарвлення довкілля

2 – світосприйняття: накопичення досвіду, спосіб пізнання дійсності, конкретні уявлення про світ, метод формування уявлень

4 – картина світу: цілісний образ світу, системна якість розуміння, рефлексивного бачення законів життя

3 – світогляд: сформовані переконання, судження, особисте тлумачення реальності, власні принципи, чіткі прагнення і домагання

Рис.
Компоненти особистісного світу людини

фонік, стосуються проблем закорінення в чуттєво-тілесній складовій людської природи, окреслюючи унікальність й самобутність індивідуального та спільного досвіду, то смисли обумовлюються вербальним рефлексивним мисленням з його знаково-символічним опосередкуванням завдяки залученню “трансцендентальної комунікативної спільноти” [22, с. 7].

Реальний зміст людської екзистенції охоплюється понятійними конструктами життєвого або особистісного світу людини [15]. На думку Т.М. Титаренко, саме життєвий світ відображає співвідношення між світом зовнішнім і внутрішнім, репрезентує унікальну цілісність усвідомлюваного й неусвідомлюваного психічного життя та його зовнішніх буттєвих утілень [24]. І справді, він становить певну концептуальну модель багатовимірного відображення дійсності, є феноменологічним локусом, що інтегрує пройдений життєвий шлях як осягнених і реалізованих у вирі подій особистісних смислів та усуб’єктнений буттєвий простір як сферу творчого самоствердження людини (*рис.*).

Світовідчуття слугують безпосередній перцепції навколишнього середовища, за якої світ і ставлення людини до нього відтворюються у чуттєво-емоційному формовиваї. Світосприйняття являє собою організовану й упорядковану предметну реальність, яка, систематизуючи особистісне знання, утворює узагальнений образ довкілля; сутнісно воно становить опосередкований досвідом спосіб тлумачення реальності, є формою пізнання оточення через чіткі уявлення особи про світ і власне місце в

ньому. Світогляд – система знань, цінностей, переконань, практичних настанов, які у взаємодоповненні впорядковують ставлення людини до світу в цілому. Він утворює осереддя або центральну ланку особистості, тому що формує підґрунтя для намірів і планів, окреслює вагомі життєві домагання, продукує норми поведінки, життєву позицію, систему цінностей і смислів. Картина світу – складноструктурована цілісність, особлива форма систематизації досвіду і знань, якісне узагальнення і світоглядний синтез різнопланових уявлень про навколишню дійсність, світ, людину і святість. Отож усі зазначені складові компоненти породжують особистісний світ людини як цілісну систему уявлень про загальні властивості, принципи і закономірності співіснування багатьох реальностей – об’єктивної, суб’єктивної, соціальної, екзистенційної тощо.

ВИСНОВКИ

1. Унікальність наукового світу Г.О. Балла полягає у логічно філігранному взаємодоповненні двох, здавалося б суперечливих, стратегій психологічного пізнання – природничо-наукової і соціогуманітарної. Так, він, реалізуючи гуманістично ціннісну налаштованість і водночас спираючись на здобутки раціоналістичної наукової методології, обстоює *інтегративний підхід* до трактування категорії *особистості*, причому здійснює це одночасно у двох вимірах – методологічному й онтофеноменологічному. Перший утримує

інтеграцію (синтез) конструктивних складових інших концепцій, що відповідають різним варіантам розуміння та пізнання особистості. Другий характеризує буттєвий аспект особистісної інтегративності, тобто орієнтує на цілісний розгляд людської особи у єдності її соматичних, психічних і духовних властивостей. У підсумку своїх багаторічних пошуків цей відомий учений піднімається на найвищі і найскладніші щаблі висококомпетентного теоретизування, вибудовуючи логічно досконалу й вишукано деталізовану метапарадигматику завтрашнього дня світової психології.

2. В інтегративно-особистісному підході Г.О. Балла методологічно найбільш влучним видається психологічне тлумачення особистості, за котрим у психічному єстві людини викристалізуються спектральні властивості культури довколишнього суспільного загалу, що й формує в ній названу системну якість. Саме через культуру як сукупність невід'ємних атрибутивних характеристик самої індивідуальності психологічно умістовлюються сутнісні ознаки *особистісного світу* людини, передусім її ціннісно-сміслові та онтофеноменальні риси-якості, що слугують засобами-ресурсами реалізації нею функцій суб'єкта культури. У своїх працях науковець, звертаючись до етико-психологічних проблем постання людини як суб'єкта розбудови культури суспільства, зважливо і чітко аргументує доцільність обрання особою моральних пріоритетів життєдіяльності, що відіграють істотну роль у становленні, розвитку й реалізації сенсу життя самої людини. За цих умов особистість здатна повною мірою усвідомлювати свою суб'єктність (рефлексувати власний внутрішній світ) і нести цілковиту відповідальність не тільки за виконання дій під час руху-поступу до певних життєвих звершень, а й за свідомий, зважений вибір самого шляху, хоча й з певним урахуванням нормативів і спонукальних актів конкретного культурного загалу.

3. У найширшому трактуванні Г.О. Балла культура є сукупністю тих засобів і наскрізних характеристик людини та суспільства, котрі забезпечують постання і перманентний розвиток духовності як ментального засновку пам'яті людства та суспільно значущих форм учинення конкретної особи як основу її самоздійснення в актах життєвої екзистенції. Культура, поєднуючи ці дві складові підсистеми (вселюдський й індивідуальний), виявляється у спроможності особистості бути автономним носієм за-

гальнолюдського досвіду й історично вироблених людством форм поведінки і діяльності. Сама ж культура як інтегральний продукт реалізації особистісних ресурсів збагачується індивідуальностями, чия творчо-пошукова сила потенціює активність людини на шляху до її самовозвеличення в духовних вимірах буттєвості. Ця непересічність (унікальність, автентичність, конгруентність) соціально зрілих наступників людства плекається їх внутрішнім, сутнісно особистісним, світом як осередком психодуховного єства й онтофеноменальною даністю вчинково наповненого життя.

4. Онтофеноменальний локус багатовимірного відображення і водночас творення-збагачення людиною дійсності організується в духовне інтегральне утворення – *особистісний світ*, тоді як аморфне невидиме поле психічної енергії її нескінченних потреб, намірів, емоцій, можливостей, думок, дій і рефлексій – це переважно незалежна від часопростору фокусна лінза всього сущого, що охоплює все індивідуальне існування без обмежень плинності в окремому суб'єктивному життєпотопі повсякдення й розмірності цієї реальності, нарешті як організується спосіб фіксації всіх активподій внутрішнього і впливів зовнішнього прожиття у безмежжі розкриття духовної іскри в суб'єктивній даності людини.

5. У контексті онтологічно ціннісного теоретизування подальші наукові розвідки доречно спрямувати, у тому числі й у рамках інтегративно-особистісного підходу як оптимального науково-дослідного інструментарію віднаходження холістичної картини людського буття, на детальніший аналіз супідрядності складових особистісного світу зі спрямуванням особи до самовдосконалення, із її рухом-поступом до вершин переважно соціального і власне духовного самоздійснення, а не матеріального чи суто споживацького.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Академік В.А. Роменець: творчість і праці: зб. ст. / упоряд. П.А. М'ясоїд; відп. ред. Л.О. Шатирко. – К.: Либідь, 2016. – 272 с
2. *Ананьев Б.Г.* Человек как предмет познания / Б.Г. Ананьев. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1968. – 339 с.
3. *Асмолов А.Г.* По ту сторону сознания: методологические проблемы неклассической психологии / А.Г. Асмолов. – М.: "Смысл", 2002. – 480 с.
4. *Балл Г.О.* До визначення засад раціогуманістичного підходу у психології / Георгій Балл // Психологія і суспільство. – 2000. – №2. – С. 74–89.

5. Балл Г.О. До обґрунтування раціогуманістичного підходу у психології / Георгій Балл // Психологія і суспільство. – 2004. – №4. – С. 60–74.

6. Балл Г.О. Інтегративно-особистісний підхід у психології: впорядкування головних понять / Георгій Балл // Психологія і суспільство. – 2009. – № 4. – С. 26–53.

7. Балл Г. Личность как модус культуры и как интегративное качество лица / Георгий Балл, Владимир Мединцев // Мир психологии. – 2010. – №4. – С. 167–178.

8. Балл Г.О. Орієнтири сучасного гуманізму (в суспільній, освітній, психологічній сферах) / Георгій Балл. – К.–Рівне: Видавець Олег Зень, 2007. – 172 с.

9. Балл Г.А. Психология в раціогуманистической перспективе: [избранные работы] / Георгий Балл. – К.: Изд-во Основа, 2006. – 408 с.

10. Балл Г.О. Раціогуманістичний підхід до визначення засад ціннісно налаштованої соціальної поведінки / Георгій Балл // Психологія і особистість. – 2015. – № 2 (8). – Ч. 1. – С. 6–22

11. Балл Г.О. Система принципів раціогуманізму / Георгій Балл // Психологія і суспільство. – 2011. – №4. – С. 16–33.

12. Балл Г.О. Теоретична психологія як царина науковості й духовності (до видання українського перекладу книги Філіпа Лерша “Структура особи”) / Георгій Балл // Психологія і суспільство. – 2015. – № 3. – С. 72–79.

13. Губернюк Л.В. Життєвий світ як специфічний особистісний досвід життєпроживання людини: [Електронний ресурс] / Л.В. Губернюк // Філософські проблеми гуманітарних наук : альманах / Київ, нац. ун-т ім. Т.Г. Шевченка. – К., 2010. – № 18/19. – С. 150–155. – Режим доступу : <http://www.info-library.com.ua/books-text-11464.html>

14. Гуссерль Э. Кризис европейских наук и трансцендентальная феноменология / Эдмунд Гуссерль. – СПб.: Изд-во “Владимир Даль”, 2004. – 400 с.

15. Колотило В.В. Сучасна картина світу і світогляд людини / В.В. Колотило // Філософські проблеми гуманітарних наук: [збірка наукових праць]. – К.: Міжнародний освітній фонд ім. Ярослава Мудрого, 2009. – С. 193–197.

16. Леонтьев А.Н. Избранные психологические произведения: В 2-х т. / А.Н. Леонтьев. – М.: Педагогика, 1983. – Т. II. – 320 с.

17. Морщакова О.С. Соціальні цінності і вартісно-змістове наповнення процесу соціалізації / Олена Морщакова // Вітакультурний млин. – 2011. – Модуль 13. – С. 38–43.

18. Основи психології: [підручник] / за заг. ред. О.В. Киричука, В.А. Роменця. – К.: Либідь, 2006. – 632 с.

19. Психологія вчинку: Шляхами творчості В.А. Роменця: зб. ст. / упоряд. П.А. М'ясоїд; відп. ред. А.В. Фурман. – К.: Либідь, 2012. – 296 с.

20. Рибалка В.В. Теорії особистості у вітчизняній психології та педагогіці : [навч. посіб.] / В.В. Рибалка; АПН України, Ін-т психології ім. Г.С. Костюка. – Одеса: видавець Букаєв В.В., 2009. – 575 с.

21. Роменець В.А. Історія психології XIX – початку XX століття: [навч. посіб.] / В.А. Роменець. – К.: Либідь, 2007. – 832 с.

22. Сафонік Л.М. Концептуалізація сенсу життя у неklasичних філософських підходах: соціально-антро-

пологічний контекст: автореф. дис... д-ра філос. наук: 09.00.03 / Лідія Миколаївна Сафонік. – Львівський національний університет ім. І. Франка. – Львів, 2017. – 40 с.

23. Світогляд і світ людини: [кол. монографія] / за заг. ред. д-ра філос. н-к, проф. В.П. Капітона. – Дніпропетровськ: ДДФА, 2008. – 324 с.

24. Титаренко Т.М. Життєвий світ особистості: у межах і за межами буденності / Тетяна Михайлівна Титаренко. – К.: Либідь, 2003. – 376 с.

25. Фромм Э. Психологический анализ и этика / Э. Фромм; сост. П.С. Гуревич, С.Я. Левит; вступ. ст. П.С. Гуревич. – М.: АСТ, 1998. – 566 с.

26. Фурман А.А. Психологія особистості: ціннісно-орієнтаційний вимір: [монографія] / Анатолій А. Фурман. – Одеса: ОНПУ; Тернопіль: ТНЕУ, 2016. – 312 с.

27. Фурман А.А. Методологічні акценти стосовно генези психологічного знання / А.А. Фурман // Наука і освіта. – 2017. – №1. – 16-20.

28. Фурман А.В. Генеза науки як глобальна дослідницька програма: циклічно-вчинкова перспектива / Анатолій В. Фурман // Психологія і суспільство. – 2013. – №4. – С. 18–36.

29. Фурман А.В. Методолог – професія майбутнього / Анатолій В. Фурман // Психологія і суспільство. – 2016. – №1. – С. 16–42.

30. Фурман А.В. Парадигма як предмет методологічного аналізу / Анатолій В. Фурман // Психологія і суспільство. – 2013. – №3. – С. 72–85.

31. Фурман А.В. Психокультура як самоорганізована сфера акціобуття / Анатолій В. Фурман, Олена Морщакова // Вітакультурний млин. – 2013. – Модуль 15. – С. 13–22.

32. Фурман А.В. Світ методології / Анатолій В. Фурман // Психологія і суспільство. – 2015. – №2. – С. 47–60.

33. Фурман А.В. Сутність гри як учинення: [монографія] / А.В. Фурман, С.К. Шандрук. – Тернопіль: ТНЕУ, 2014. – 120 с.

34. Ярошевский М.Г. История психологии от античности до середины XX в / М.Г. Ярошевский. – М.: Академия, 1996. – 416 с.

REFERENCES

1. Myasoid, P. A., & Shatyрко, L. O. (Eds.). (2016). Akademik, V.A. Romenets: tvorchist i pratsi [Akademic V.A. Romenets: creativity and work]. Kyiv: Lybid, 272 p. [in Ukrainian].
2. Ananyev, B. G. (1968). Chelovek kak predmet poznaniya [Human as an object of cognition]. Leningrad: Izd-vo LGU, 339 p. [in Russian].
3. Asmolov, A. N. (2002). Po tu storonu soznaniya: metodologicheskie problemy neklassicheskoy psihologii [On the other side of consciousness: the methodological problems of nonclassical psychology]. Moscow: “Smysl”. 480 p. [in Russian].
4. Ball, G. O. (2000). Do vyznachennia zasad ratsiohumanistychnoho pidkhodu u psykholohii [To determine the principles of ratio-humanistic approach to psychology]. Psychology and society – Psykholohiya i suspilstvo, 2, 74–89 [in Ukrainian].
5. Ball, G. O. (2004). Do obgruntuvannia ratsio-

humanistycznego podkrochu u psychologii [To study ratio-humanistic approach in psychology]. *Psychology and society – Psykholohiya i suspilstvo*, 4, 60-74 [in Ukrainian].

6. Ball, G. O. (2009). Intehratyvno-osobystisnyi pidkhdid u psychologii: vporiadkuvannia holovnykh poniat [Integrative-personal approach in psychology: the main streamlining concepts]. *Psychology and society – Psykholohiya i suspilstvo*, 4, 26-53 [in Ukrainian].

7. Ball, G., Medintsev, V. (2010) Lichnost kak modus kul'tury i kak integrativnoe kachestvo litsa [Personality as a mode of culture and as an integrative quality of a person]. *The world of psychology – Mir psihologii*, 4, 167-178. [in Russian].

8. Ball, G. O. (2007). Oriientyry suchasnoho humanizmu (v suspilnii, osvittinii, psycholohichnii sferakh) [Landmarks of modern humanism (in the social, educational, psychological spheres)]. *Kyiv-Rivne: Vydavets Oleh Zen*, 172 p. [in Ukrainian].

9. Ball, G. O. (2006). Psihologiya v ratsiogumanisticheskoy perspektive [Psychology in the ratio-humanistic perspective]. *Kyiv: Izd-vo "Osnova"*, 408 p. [in Russian].

10. Ball, G. O. (2015). Ratsiohumanistichnyi pidkhdid do vyznachennia zasad tsinnisno nalashtovanoi sotsialnoi povedinky [Rational-humanistic approach to determining the value minded principles of social behavior]. (Ch. 1.). *Psychology and Personality – Psykholohiya i osobystist*, 2 (8), 6-22 [in Ukrainian].

11. Ball, G. O. (2011). Systema pryntsyviv ratsiohumanizmu [The system of ratio-humanism principles]. *Psychology and society – Psykholohiya i suspilstvo*, 4, 16-33 [in Ukrainian].

12. Ball, G. O. (2015). Teoretychna psycholohiia yak tsaryna naukivosti y dukhovnosti [Theoretical psychology as a scientific and spiritual realm]. *Psychology and society – Psykholohiya i suspilstvo*, 3, 72-79 [in Ukrainian].

13. Gubernuk, L. V. (2010). Life world as a specific personal experience of the human life [Zhyttevyi svit yak spetsyfychnyi osobystisnyi dosvid zhytteprozhyvannia ludyny]. *Philosophical problems of the humanities – Filosofski problemy gumanitarnykh nauk*, 18/19, 150-155, available at: <http://www.info-library.com.ua/books-text-11464.html> [in Ukrainian].

14. Gusserl, E. (2004). The crisis of European science and transcendental phenomenology [Krizis evropeyskikh nauk i transcendentalnaya fenomenologiya]. – *Sankt-Peterburg: Izd-vo "Vladimir Dal"*, 400 p. [in Russian].

15. Kolotylo V. V. (2009). The modern picture of the world and the worldview of human [Suchasna kartyna svitu i svitogliad ludyny]. *Philosophical problems of the humanities – Filosofski problemy gumanitarnykh nauk*. – *Kyiv: Mizhnarodnyi osvittinii fond im. Jaroslava Mudrogo*, 193-197 [in Ukrainian].

16. Leontiev, A. N. (1983) Favorites Shows Psychological Works: In 2 t. [Izbrannyye psihologicheskaye proizvedeniya: v 2 t.]. – *M.: Pedagogika*, 1983. – T. II. – 320 p. [in Russian].

Lichnostnyiy smysl. (Deyatel'nost. Soznanie. Lichnost.) [Personal meaning (Activity. Consciousness. Personality.)]. (Vol. 4.). *Moscow: Politizdat*, 1975. – 304 p. [in Russian].

17. Morshchakova, O. S. (2011). Sotsialni tsinnosti i vartisno-zmistove napovnennia protsesu sotsializatsii [Social values and value-semantic content of the

socialization process]. *Vitacultural Mill – Vitakulturnyi mlyn*. Vol 13, 38-43 [in Ukrainian].

18. Kyrychuk, O. V., & Romenets V. A. (Eds.). (2006). *Osnovy psychologii [Principles of psychology]*. *Kyiv: Lybid*, 632 p. [in Ukrainian].

19. Myasoid, P. A., & Furman, A. V. (Eds.). (2012). *Psycholohiia vchynku: Shliakhamy tvorchoosti V.A. Romentsia [Psychology act: the way of creativity, of Romenets V. A.]*. *Kyiv: Lybid*, 296 p. [in Ukrainian].

20. Rybalka, V.V. (2009). *Teorii osobystosti u vit-chyzniani psychologii ta pedahohitsi [Theories of personality in our psychology and pedagogy]*. *Odesa: Vydavets Bukaiev V.V.*, 575 p. [in Ukrainian].

21. Romenets, V. A. (2007). *Istoriya psikhologii XIX – pochanku XX stolittia [History of Psychology XIX – early XX century]*. *Kyiv: Lybid*, 832 p. [in Ukrainian].

22. Safonik, L.M. (2017). *Kontseptualizatsiia sensu zhyttia u neklasychnykh filosofskykh pidkhodakh: sotsialno-antropolohichnyi kontekst [Conceptualizing the meaning of life in a non-classical philosophical approaches: social and anthropological context]*. *Lvivskiy natsionalnyi universytet im. I. Franka*. *Lviv*, 40 p. [in Ukrainian].

23. Kapiton, V. P. (Ed.). (2008). *Svitogliad i svit ludyny [Worldview and World of human]*. *Dnipropetrovsk: DDFA*, 324 p. [in Ukrainian].

24. Tytarenko, T. M. (2003). *Life world personality: inside and outside the ordinary [Zhyttevyi svit osobystosti: u mezhakh i za mezhamy budennosti]*. – *Kyiv: Lybid*, 376 p. [in Ukrainian].

25. Fromm E. (1998.). *Psihoanaliz i etika [Psychoanalysis and ethics]*. *P.S. Gurevich, S.Ja. Levit (Eds.)*. *Moscow: AST*, 566 p. [in Russian].

26. Furman, A. A. (2016). *Psihologiya osobystosti: sinnisno-orientatsiyniy vimir [Personality Psychology: value-orientation dimension]*. *Odesa: ONPU; Ternopil: TNEU*, 312 p. [in Ukrainian].

27. Furman, A. A. (2017). *Metodolohichni aktsenty stosovno genezy psycholohichnoho znannia [Methodological emphases regarding genesis of psychological knowledge]*. *Nauka i osvita – Science and education*, 1, 16-20 [in Ukrainian].

28. Furman, A. V. (2013). *Heneza nauky yak hlobalna doslidnytska prohrama: tsyklichno-vchynkova perspektyva [Genesis science as a global research program: act-cycle perspective]*. *Psykholohiya i suspilstvo – Psychology and society*, 4, 18-36 [in Ukrainian].

29. Furman, A. V. (2016). *Metodoloh – profesiya maybutnioho [Methodologist – profession of the future]*. *Psykholohiya i suspilstvo – Psychology and society*, 1, 16-42 [in Ukrainian].

30. Furman, A. V. (2013). *Paradyhma yak predmet metodolohichnoyi refleksiyi [Paradigm as a matter of methodological reflection]*. *Psykholohiya i suspilstvo – Psychology and society*, 3, 72-85 [in Ukrainian].

31. Furman, A. V. (2013). *Psychokultura yak samorhanizovana sfera aksiobuttia [Psychoculture as a self-organizing sphere of axiology]*. *Vitacultural mill – Vitakulturnyi mlyn*, vol. 15, 13–22.

32. Furman, A. V. (2015). *Svit metodolohiyi [World of methodology]*. *Psychology and society – Psykholohiya i suspilstvo*, 2, 47-60 [in Ukrainian].

33. Furman, A. V., Shandruk, S. K. (2014). *Sutnist gry jak uchynennia* [The essence of the game as the commission]. Ternopil: TNEU, 120 p. [in Ukrainian].

34. Yaroshevskiy, M. G. (1996). *Istoriya psikhologii ot antichnosti do serediny XX veka* [The history of psychology from antiquity to the middle of the XX century]. Moscow: Akademiya, 416 p. [in Russian].

АНОТАЦІЯ

Фурман Анатолій Анатолійович.

Особистісний світ як онтофеноменальна дійсність (до категорійного аналізу Георгія Балла).

Обґрунтовано основні підходи до дослідження категорії та універсалії “світ”, що утримує смислові уявлення про осягнення людиною засновків і закономірностей організації навколишньої реальності. Цілісна світоглядна картина дійсності розкривається в діалектичній єдності суб’єкт-об’єктного та суб’єкт-суб’єктного модусів взаємодії як довершених форм упредметнення фундаментальних властивостей буття. *Особистісний світ*, осягнений із вершин філософсько-психологічної рефлексії, постає концептуальною моделлю багатовимірного відображення-творення суб’єктом життєдіяльності дійсності й одночасно онтофеноменальним локусом, що поєднує осмислені та зреалізовані ним у буттєвому просторі іпостасі екзистенціювання людини. *Інтегративно-особистісний підхід* Г.О. Балла у тлумаченні світу всередині людської субстанційної цілісності визначає безмежні горизонти її вчинкового самотворення як особистості та індивідуальності у вирі одухотвореного самоплекання й ковітального самоздійснення.

Ключові слова: *буття, людська екзистенція, психо-софійний підхід, особистісний світ, світ як категорія та універсалія, інтегративно-особистісний підхід, чинники самоздійснення, Г.О. Балл.*

АННОТАЦИЯ

Фурман Анатолий Анатольевич.

Личностный мир как онтофеноменальная действительность (к категориальному анализу Георгия Балла).

Обоснованы основные подходы к исследованию категории и универсалии “мир”, удерживающей смысловые представления о постижении человеком предпосылок и закономерностей организации окружающей реальности. Целостная мировоззренческая картина действительности раскрывается в диалектическом единстве субъект-объектного и субъект-субъектного модусов взаимодействия как совершенных

форм опредмечивания фундаментальных свойств бытия. *Личностный мир*, понятый с вершин философско-психологической рефлексии, является концептуальной моделью многомерного отражения-созидания субъектом жизнедеятельности действительности и одновременно онтофеноменальным локусом, объединяющим достигнутые и реализованные им в бытийном пространстве ипостаси экзистенцирования человека. *Интегративно-личностный подход* Г.А. Балла в истолковании мира внутри человеческой субстанциональной целостности определяет безграничные горизонты ее поступкового самосозидания как личности и индивидуальности в водовороте одухотворенного самовзращивания и ковитального самоосуществления.

Ключевые слова: *бытие, человеческая экзистенция, психо-софийный подход, личностный мир, мир как категория и универсалия, интегративно-личностный подход, факторы самоосуществления, Г.А. Балл.*

ANNOTATION

Furman Anatolii A.

Personal world as an ontophenomenal reality (to the categorical analysis of Heorhiy Ball).

The basic approaches to the research of the category and universals “world” that holds semantic idea about comprehension by human foundations and regularities of the organization of the surrounding reality are substantiated. A holistic worldview picture of reality is revealed in the dialectical unity of the subject-object and subject-subject interaction as the perfect form of the filling the subject meaning of fundamental properties of being. Personal world, comprehended from the vertices of philosophical-psychological reflection, appears as a conceptual model of multidimensional reflection-creation by the subject the life activity of reality, and at the same time ontophenomenal locus that combines comprehended and realized by it in the existential space as a hypostasis of human existentialization. Integrative-personal approach of H.O. Ball in the interpretation of the world within the human substantive integrity determines the boundless horizons of self-creation as a personality and individuality in the whirlwind of spiritualized self-cherishing and co-vital self-realization.

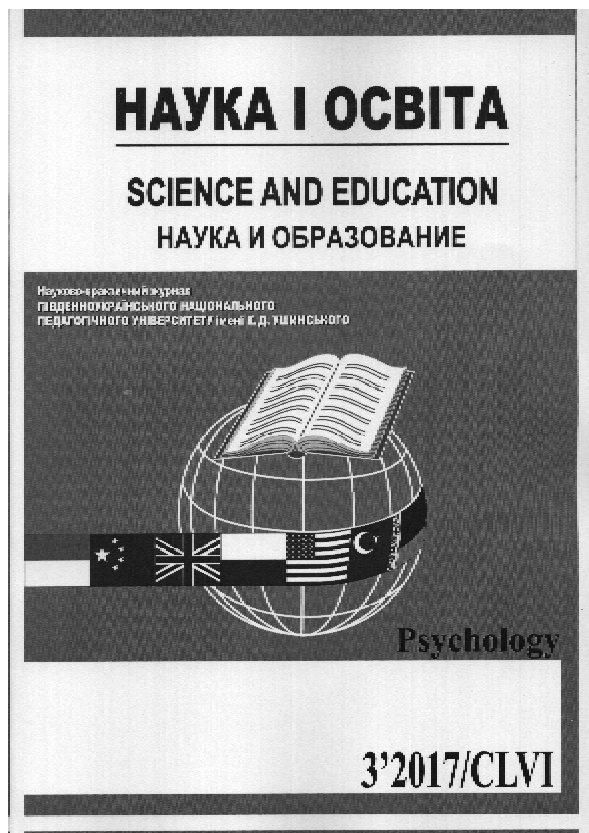
Key words: *being, human existence, psychosophian approach, personal world, world as a category and universal, integrative-personal approach, factors of self-realization, H.O. Ball.*

Надійшла до редакції 11.05.2017.

Підписано до друку 25.05.2017.

Бібліографічний опис для цитування:

Фурман А.А. Особистісний світ як онтофеноменальна дійсність / Анатолій А. Фурман // Психологія і суспільство. – 2017. – №2. – С. 135–145.

**НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ЖУРНАЛ
ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ К.Д. УШИНЬСЬКОГО
- ПСИХОЛОГІЯ -**

3/CLVI, 2017

**Наказом Міністерства освіти і науки
України №1328 від 21.12.2015 року
журнал внесено до Переліку фахових
видань України за педагогічними
та психологічними науками.**

**Індексується у таких БД:
ULRICHS WER Global Serials Directory;
Academic Resource Index (ResearchBib);
ERIC PLCS, OAJI, Index Copernicus;
Emerging Sources Citation Index (ESCI)
by Web of Science.**

ЗМІСТ

<i>Фурман А.В.</i> Свідомість як передумова психологічного пізнання і професійного методологування	5
<i>Пушкарьова Т.О.</i> Психолого-педагогічний аспект педагогічного проектування	11
<i>Dziuba T.M.</i> Impact of intensive daily stress on teacher's occupational health	18
<i>Соколова Г.Б.</i> Психологічні особливості захисної поведінки батьків, що виховують дітей із синдромом Дауна ..	23
<i>Mischenko M.S., Shelenkova N.L.</i> Future psychologists' burnout syndrome: results of an empirical study	28
<i>Sieromakha N.Ye.</i> Studying the features of mentally retarded adolescents' nonverbal behaviour	32
<i>Zavatskyi V. Yu., Tkach A. A., Fedorov A. Yu.</i> Socio-psychological principles of supporting personality's subjective well-being in contemporary society	37
<i>Mukhina A.Yu.</i> Awareness of physiological differentiation and functional peculiarities of men and women in mentally retarded adolescent girls	41
<i>Ali Ozcan, Ceyhun Ersan, Tuncay Oral.</i> Emotion Regulation in Preschool Period: Academic Researches in Turkey	45
<i>Volodarska N.D., Chornopyska O.P.</i> Changing Life Perspectives and Strategies of ATO Participants' Families in Crisis Situations	51
<i>Piontkovska D.V.</i> Features of Students' National Identity Development ..	58
<i>Dikal M.V., Cherniukh O.H., Bilous T.M., Voitkevych N.I.</i> Peculiarities of formation and signs of emotional burnout syndrome in medical university teachers	63
<i>Puliaievska M.Ye.</i> The role of context and intent in the formation of perceptual content and behaviour	68
<i>Kovalchuk Z.Ya.</i> Psychological analysis of intrapersonal conflict in secondary school students	73
<i>Sannikov O.I.</i> Conceptual bases of researching the issue of making decisions by a personality	78
<i>Shydelko A.V.</i> Emotional stability of an individual: research into the topic	85
<i>Proskurniak O.I.</i> Diagnostic Methodology of Communicative Activity Development Levels in Adolescents with Mental Retardation	90